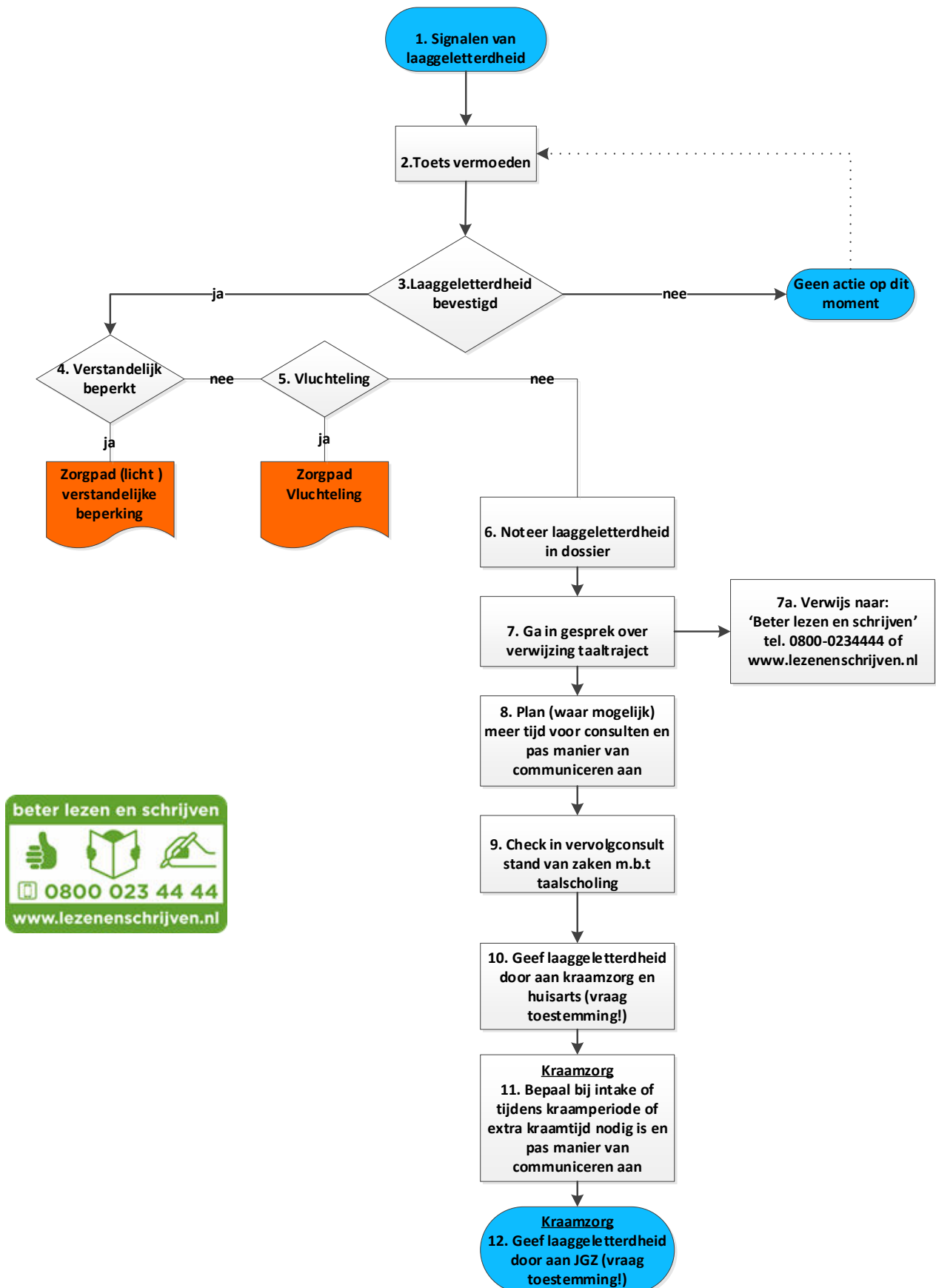

Zorgpad laaggeletterdheid

Indicatie /toepassing

Geconstateerde risico 'Laaggeletterdheid.

Doel zorgpad

Het zorgpad laaggeletterdheid is ontwikkeld om laaggeletterde vrouwen (of vrouwen met beperkte basisvaardigheden) in de zwangerschap optimale zorg en begeleiding te bieden en zo mogelijk door te verwijzen naar een taaltraject. Hiermee kunnen vrouwen hun gezondheidsvaardigheden verbeteren, wat op de langere termijn leidt tot een betere gezondheid van henzelf, hun kind en andere gezinsleden.

Achtergrondinformatie opbouw zorgpad

Ongeveer 2,5 miljoen volwassenen in Nederland hebben moeite hebben met lezen, schrijven en/of of rekenen. Vaak hebben ze ook beperkte digitale vaardigheden. Deze mensen kunnen worden aangeduid als laaggeletterd (of mensen met beperkte basisvaardigheden). Twee derde is van autochtone afkomst. Laaggeletterdheid komt voor onder alle lagen van de bevolking. Laaggeletterdheid is een belangrijke aanwijzing voor beperkte gezondheidsvaardigheden. Mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden hebben moeite hebben met het vinden, begrijpen, beoordelen en gebruiken van informatie over gezondheid, zoals bijvoorbeeld mondelinge communicatie en/of ondersteunend voorlichtingsmateriaal. De begrippen laaggeletterdheid en gezondheidsvaardigheden worden soms door elkaar gebruikt. Hoewel laaggeletterdheid ook voorkomt bij migranten en mensen met een verstandelijk beperking worden deze in dit zorgpad buiten beschouwing gelaten, aangezien bij deze doelgroepen ook andere problemen spelen die een specifieke aanpak vragen. Zie voor meer informatie de zorgpaden 'Vluchteling' en '(licht) Verstandelijke beperking'.

Meer weten? Met de [e-learning Aanpak van laaggeletterdheid](#) leer je hoe je laaggeletterde patiënten/cliënten kunt herkennen en motiveren tot taalscholing.

Werkwijze / stappen

Ad 1. Signalen van laaggeletterdheid / beperkte gezondheidsvaardigheden

Kijk bij de intake en/of bespreking Mind2Care of er signalen zijn van laaggeletterdheid en /of beperkte basisvaardigheden. Het niet of onvolledig invullen van een vragenlijst (ook na herhaaldelijk vragen) is een reden om in gesprek te gaan over laaggeletterdheid. Andere signalen zijn:

Zwangere:

- heeft moeite met het formuleren van vragen, het duiden van klachten en het stellen van prioriteiten; zwangere heeft vragen over informatie die al eerder is uitgereikt;
- gebruikt smoesjes / excuses om onder het lezen en schrijven uit te komen: 'Ik heb mijn bril niet bij me' of 'Dat formulier vul ik thuis wel in' of zwangere vraagt of u het formulier voor haar wilt invullen;
- zegt dat ze nooit leest, bekijkt een uitgereikte folder niet en beweegt haar ogen niet over de tekst; zwangere draait een brief die je ondersteboven aanbiedt niet automatisch om;
- vermijdt het invullen van papieren; wordt zenuwachtig als zij iets moet ondertekenen; zwangere kan adres niet opschrijven wanneer je haar hierom vraagt; zwangere schrijft op een houterige manier, het lijkt meer op 'tekenen' dan op 'schrijven';
- komt vaak niet op afspraken, schrijft afspraken niet op, komt op verkeerde dag/tijdstip;

Ad 2. Toets vermoeden

Als je het vermoeden hebt dat iemand mogelijk moeite heeft met lezen en schrijven, is het verstandig dat eerst te checken. Een open en vriendelijke houding is hierbij erg belangrijk. Vraag in hoeverre lezen en schrijven lastig is voor iemand: 'Heeft u wel eens moeite met...'. Andere vragen die u kunt stellen zijn:

- Hoe gaat het met lezen en schrijven?
- Veel mensen hebben moeite met het lezen van dit soort folders en het invullen van formulieren, hoe is dat voor u?
- Helpt iemand u wel eens met het invullen van formulieren of het lezen van brieven?

Ook de gesprekstool 'Chat-geboortezorg' kan ondersteunend zijn om inzicht te krijgen in de gezondheidsvaardigheden van (aanstaande) ouders.

Ad 4a. Verstandelijk beperkt

Tips voor herkenning LVB (zie ook zorgpad LVB):

• Opleiding en diploma (speciaal, geen of praktijkonderwijs gevolgd)	• Verblijft in een instelling of woont thuis met inzet gespecialiseerde begeleiding
• Lezen en schrijven	• Organiseren
• Klok kijken en plannen	• Nakomen van afspraken
• Chronologische volgorde aanbrengen	• Spreekwoorden uitleggen
• Verbanden leggen	

Ad 5. Vluchteling

Bij vluchtelingen komt laaggeletterdheid relatief vaker voor. Een deel van de vluchtelingen is niet of nauwelijks naar school geweest. Anderen kunnen misschien wel goed lezen en schrijven, maar kunnen dat niet in een westers handschrift, bijvoorbeeld omdat ze alleen het Arabisch schrift kennen. In dit zorgpad is de groep vluchtelingen buiten beschouwing gelaten, omdat dit een specifieke aanpak vraagt. Dit wordt beschreven in het zorgpad 'Vluchteling'.

Ad 6. Noteer laaggeletterdheid in dossier

Vraag toestemming van client om laaggeletterdheid in dossier te mogen noteren (lees eventueel voor hoe je het heb geformuleerd in het dossier).

Ad 7. Ga in gesprek over verwijzing taaltraject

Belangrijk is om het probleem te normaliseren. Veel laaggeletterden schamen zich voor hun probleem. Laaggeletterden weten vaak niet dat er in Nederland 2,5 miljoen volwassenen zijn die moeite hebben met lezen en schrijven (1 op de 6 Nederlanders). Stel de zwangere dus op haar gemak en vertel dat zij niet enige is. Vaak zijn laaggeletterden in het verleden op negatieve wijze geconfronteerd met hun lees- en schrijfachterstand. Uw vertrouwensrelatie met zwangeren is een goede uitgangspositie voor het voeren van een positief gesprek: een gesprek over beter leren lezen en schrijven. Sluit aan bij de beleving van de ander: 'Wat moet het lastig zijn om...'.

En geef informatie over oplossingen. Moedig de ander aan om een cursus lezen en schrijven te volgen. Er zijn speciale cursussen voor volwassenen waar hij /zij één-op- één of in een groepje les kan krijgen. Dit onder begeleiding van professionals en/of vrijwilligers.

Ad 7a. Verwijs de zwangere naar 'Beter lezen en schrijven'

Of neem samen met de zwangere contact op. Dit kan via de website www.lezenenschrijven.nl of telefonisch 0800-0234444. De zwangeren wordt daar te woord gestaan door een medewerker van stichting Lezen en Schrijven die opzoekt waar zij het beste terecht kan voor een taaltraject. Deze medewerker geeft de gegevens van de zwangere door aan de taalaanbieder en deze neemt contact op met de potentiële deelnemer.

Ad 8. Plan meer tijd voor consulten en pas manier van communiceren aan

Laaggeletterden hebben veelal ook moeite met het begrijpen van mondelinge communicatie. Aangezien mondelinge communicatie het belangrijkste communicatiemiddel is om aan laaggeletterden een boodschap over te brengen, is het dan ook van belang dat de mondelinge communicatie zo effectief mogelijk wordt overgebracht:

- Spreek in korte zinnen en gebruik eenvoudige woorden; maak notities van woorden die de zwangere gebruikt en gebruik deze ook zelf.
- Vermijd moeilijke woorden, uitdrukkingen of gezegdes; vermijd vakjargon of omschrijf wat het betekent.
- Houdt de informatie zo beperkt mogelijk. Doseer informatie, bepaal wat je kernboodschap is en zorg dat deze goed overkomt. Check dit bij de ander.
- Laat de zwangere de boodschap herhalen om vast te stellen of ze het begrepen heeft. Maak gebruik van de [terugvraagmethode](#).
- Neem de brochures of ander schriftelijk materiaal ook mondeling met de zwangere door.
- Betrek zo min mogelijk bijkomstige zaken in het gesprek.
- Wees consequent in je woordkeuze (kies voor de term dokter of arts, en niet allebei).

- Herhaal de belangrijkste informatie, maar probeer dit wel in dezelfde bewoordingen te doen, anders kan de ander denken dat je iets nieuws probeert te vertellen.

Op [deze praktijkkaart](#) staan werkwijzen die kunnen helpen bij het afstemmen van de zorg op (aanstaande) ouders met beperkte gezondheidsvaardigheden.

Ondersteunende materialen / informatie

- [Eenvoudig voorlichtingsmateriaal van Pharos](#)
- [Eenvoudige uitleg zwangerschap \(Pharos\)](#)
- [Eenvoudige uitleg bevalling \(Pharos\)](#)
- [Video](#) en [boekje](#) Zora is zwanger (Pharos)
- [KNOV filmpjes over bevalling\(spijn\)](#)
- <https://www.zanzu.nl/nl/themas/gezinsplanning-en-zwangerschap>
- [Beeldverhaal 'Hulp bij stoppen met roken' \(alleenstaande\)](#) en voor zwangere met partner

Zie ook het ['voorlichtingsschema voor anderstaligen / laaggeletterden'](#).

Ad 10: Geef laaggeletterdheid door aan kraamzorg (en huisarts)

Leg uit waarom het fijn is dat de huisarts en/of kraamzorg op de hoogte zijn van de beperkte basisvaardigheden en vraag toestemming van de client om hierover informatie te mogen delen.

Ad 11. Bepaal of extra kraamtijd nodig is en pas manier van communiceren aan

Het LIP (Landelijk Indicatieprotocol Kraamzorg) heeft de mogelijkheid tot het bij-indiceren van uren/dagen. Er kan al bijgeïndiceerd worden tijdens het intakegesprek in de zwangerschap door de kraamzorgconsulent. In de kraamtijd kan de verloskundige bij-indiceren.

Ondersteunende materialen

- Boek ['Hoe verzorg je een baby - praktische tips in eenvoudige taal'](#) (te bestellen voor €16,60, tweedehands)